Van den Vos Reynaerde

Ruwaard Boudewijn en Jodocus

Robert van Genechten

Van den Vos Reynaerde, ruwaard Boudewijn en Jodocus

Dit grappige vervolg op het beroemde dierenverhaal uit de middeleeuwen is een cadeau voor ons allemaal. Meneer Meuldijk heeft meer dan veertig mooie tekeningen gemaakt voor in het boek. Zijn tekeningen laten precies zien wat je je voorstelt als je het verhaal leest. Ze zijn niet alleen heel echt getekend, maar ook een beetje grappig, met een vleugje plagerij.

Net zoals beroemde boeken over Don Quichotte, Baron Von Münchhausen en Gulliver's Reizen, hoort het verhaal van Vos Reynaerde bij de mooiste verhalen in onze taal. En nu heeft ook Jodocus, het neushoorndier, zijn plekje verdiend tussen deze beroemde figuren.

R. van Genechten

Herschreven in modern Nederlands door NaSoBi in 2024.

Oorspronkelijke uitgave in 1941 door De Amsterdamsche Keurkamer te Amsterdam door Robert van Genechten met tekeningen van M. Meuldijk.

Index

Boudewijn, Jodocus en het parlement	3
De regering gekozen	5
Van den Vos Reynaerde	7
Boudewijns regiment	9
Trouwen en feesten	11
De Achterhoek en Lionel	14
Jodocus en Lietpit	16
Belijns reis	19
Het verraad van Lietpit	22
De tocht	25
Puttepeels lot	28
In het land voorbij de Ijssel	30
Lionels terugkeer	32
Reynaert en Jodocus	35
Jodocus' dood	39

nationaalsocialistische
NaSoBi
bibliotheek

Boudewijn, Jodocus en het parlement

Willem, die de Madoc maakte, heeft in krachtige taal de geschiedenis van de vos Reynaerde aan het Dietse volk verteld. Dit is nu al eeuwen geleden. Maar met spijt heeft een boerenjongen uit het Kempenland, aan wie de verdere geschiedenis van de vos bekend is geworden, gemerkt dat deze nooit in gepast verband is meegedeeld. Van generatie op generatie heeft hij erop gewacht dat iemand, in meer gebonden taal dan hijzelf vermag, het verdere verloop van Reynaerts leven zou vertellen. Maar omdat dit nooit is gebeurd, wil hij niet langer talmen en het zijn lotgenoten zelf verhalen.

Wellicht hebt u al hier en daar iets gehoord over Reynaerts verdere leven. Een Franse dichter heeft daar wel wat van opgevangen, maar slechts wat hem uitkwam, heeft hij verder verteld en hij heeft het nooit tot één geheel gemaakt.

Weet dan dat, toen Nobel de leeuw oud en ziek was geworden, zijn grote vazallen — Izegrim de wolf, Bruin de beer, Limpaard het everzwijn, Firapeel het luipaard — en zijn hovelingen — Tybaert de kater, het hondje Courtois en Ticelijn de raaf — hem hebben verlaten. Toen heeft de ezel Boudewijn, gehoorzaam aan de wetten van zijn geslacht, hem met zijn achterpoot een dodelijke trap toegediend. U begrijpt natuurlijk dat hiermee het verhaal niet ten einde is.

Boudewijn verbeeldde zich na die trap dat hij zelf koning der dieren was geworden. Hij trachtte zijn gebalk zo lang te rekken dat het op het brullen van de leeuw leek. De andere dieren, die van het hof waren weggegaan, kwamen dit vernemen en keerden terug. De grote vazallen hadden veel plezier in het gedoe. Maar Belijn de ram, die Nobels secretaris was geweest, bewees aan de hand van grote folianten dat wie de troon bezet, weliswaar geen koning is, maar toch de rechten van de koning kan uitoefenen.

De zoon van Nobel, Lionel, was, toen hij de ontrouw van alle dieren en het smadelijke overlijden van zijn vader zag, vertrokken omdat hij zichzelf noch de kracht, noch de kennis toekende om de troon van zijn vader te bestijgen. Nu dwaalde hij rond in vreemde wouden.

Toen Belijn zo bewees dat Boudewijn bepaalde rechten kon opeisen, al was het slechts als ruwaard, kwamen Firapeel, Bruin, Limpaard en Izegrim daartegen in opstand. Maar Lietpit de aap, die als kapper aan het hof de laatste jaren zijn invloed had zien toenemen, sprak hen in stilte toe: „Zijt gij niet beter af met een ezel dan met een leeuw? Nu zijt gij de sterksten.”

De grote hovelingen konden het niet eens worden over wie van hen de troon zou innemen. Lietpit wreef zich genoeglijk in de handen en zei tegen Boudewijn: „Als zij zo blijven vechten, moet er geordend worden en is er plaats voor een kapper én voor ezels.”

Terwijl zij zo bezig waren en de strijd steeds feller werd, verscheen er een allerzonderlingst dier dat niemand kende. Hoewel het mager was en zijn huid in zware rimpels hing, waggelde zijn dikke buik op een paar korte pootjes. Bescheiden week het voor elk dier opzij en knipperde vriendelijk met zijn ogen. Alleen Rosseel de eekhoorn durfde het aan te spreken en vroeg: „Jonkheer Eekhoorn, wat is hier gaande?”

Toen Rosseel gevleid uitleg gaf, begaf het schuwe dier zich naar de troon, waar Boudewijn met zijn huisvrouw Grauwe zat, en zei: „Machtige heer en schone ezelin, ik ben blij hier aan uw hof te mogen komen. Ik ben Jodocus, het neushoorndier. Ik kom uit verre landen. Overal heb ik gedwaald, overal werd ik vervolgd, omdat ik het ongeluk heb mij toe te leggen op de distelbouw. Ik kweek een distelsoort van ongekende fijnheid, maar de naijverige volkeren gunnen mij dit niet. Geef mij een plaatsje in uw rijk waar ik bescheiden distels kan verbouwen.”

Toen de dieren hem zagen, barstten zij in lachen uit en Jodocus stond verlegen in het rond te kijken en boog diep voor iedereen. Maar Grauwe fluisterde Boudewijn in het oor: „Die moeten wij hebben, want de distelbouw is in het zoete land van Waes zeer achterlijk.”

Het gekrakeel onder de dieren hernam echter. Jodocus, die naar Grauwe was toegelopen, vroeg haar wat dit te betekenen had. Toen zij hem dit vertelde, zei hij: „Wanneer de dieren gaan vechten, zal heer Boudewijn worden verslonden, want Limpaard is veel woester, Bruin veel sterker, Izegrim veel bloeddorstiger en Firapeel veel feller dan hij. Gij moet zorgen dat het gevecht verandert in een redetwist.”

Lietpit, die dit gehoord had, klapte in zijn voorste handen en riep: „Er moet een raad komen die over deze zaken zal beslissen, zoals in een ware republiek!” De dieren, die in grote verwarring waren geraakt, stemden daarmee in.

De regering gekozen

De volgende dag, toen de zon het land van Waes nog maar nauwelijks in zachte schemering hulde, werden Cuwaert de haas en zijn zonen eropuit gestuurd om alle dieren samen te roepen voor een parlement aan het hof van Ruwaard Boudewijn. Tegen de middag waren ze allemaal aanwezig, zelfs Reynaert, die zich echter op de achtergrond hield omdat hij, zoals altijd, het gevoel had dat hij nog iets op zijn kerfstok had.

"Hoe komen we van Firapeel en Izegrim af?" vroeg Boudewijn, die zich allesbehalve gerust voelde toen hij hun felle ogen zag.

Maar Belijn, die met Jodocus had overlegd, stond op en las eerst in het Latijn voor. Daarna vertaalde hij het naar het Diets en sprak:
"Het eerste wat noodzakelijk is, is dat het rijk, waar deze dieren in vrede leven, wordt beschermd. Wij stellen daarom voor dat het volk besluit de sterke Firapeel en de moedige Izegrim naar de dichte, wildrijke bossen aan de grenzen van het rijk te sturen. Zij zullen ervoor zorgen dat Lionel, de zoon van de tiran, het rijk niet binnenkomt.
Hiervoor moeten ze een vrijbrief krijgen om alle dieren in die bossen dienstbaar te maken aan hun onderhoud en naar eigen goeddunken te gebruiken. Dit is in het belang van ons allemaal."

Omdat de dieren uit de grensstreken niet waren gewaarschuwd, juichten alle aanwezigen dit voorstel toe. Jodocus fluisterde ondertussen tegen Izegrim:
"Ik ben door die streken getrokken. Het krioelt er van de herten, hazen en ander wild. Op een ochtend telde ik er wel twintig reeën."

Zo vertrokken Izegrim en Firapeel met grote blijdschap. Toen ze weg waren, klopte Grauwe met haar voorpoot op de rug van Jodocus en zei:
"Als jij nu nog distels laat groeien, zal ik ervoor zorgen dat je raadsheer van mijn man wordt."

Jodocus klopte zich op de borst en smakte met zijn dikke lippen. Lietpit zei tegen de dieren:
"De overheersing van de sterke dieren boven de zwakkeren is nu doorbroken. Cuwaert, Courtois, Canteklaer, Panter de bever, Coppe de mooie hen, Blancaert de bok en Briescaert de stier – zij kunnen allemaal in vrede leven. Heer Ruwaard Boudewijn, de ruwheid is verdreven. Het verstand zal nu regeren. Jij hebt het grootste hoofd en dus het meeste verstand."

Nog voor een van de andere dieren iets kon zeggen, stond Boudewijn op. Hij las voor wat Jodocus hem had ingefluisterd:

"Ik heb besloten dat in dit land voortaan Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap zullen heersen. Omwille van de vrijheid moeten de distels kunnen groeien; daarom is het verboden die te beschadigen. Verder hebben jullie elkaar tot nu toe opgegeten om jullie honger te stillen. Daarmee kunnen jullie doorgaan, want dat is een teken van vrijheid. De gelijkheid vereist dat niemand zich boven de ander verheft. Tot nu toe werden jullie allen vervolgd door het luipaard en de wolf, en velen van jullie vielen ten prooi aan hun scherpe tanden. Daarvan zijn jullie nu bevrijd. Zij die het slimst zijn en het best de nieuwe tijd hebben voorzien, zal ik aanstellen als mijn raadslieden."

Omdat alle dieren dachten dat zijzelf het beste de nieuwe tijd hadden begrepen, juichten ze die woorden toe. Toen moest het parlement beslissen wie de slimste dieren waren. Boudewijn had echter al lang bepaald dat Belijn, Lietpit en Jodocus zijn raadgevers zouden worden, maar dat mochten de dieren niet weten.

Van den Vos Reynaerde

Reynaert liep hoofdschuddend langs de velden naar zijn kasteel Malpertuus en zei tegen Hermelijne, zijn huisvrouw: “Nu wordt het mooie land van Vlaanderen bedorven. Ik heb hier altijd veel plezier beleefd aan het misleiden van Nobel en zijn vazallen en heb menig mals boutje in dit land geproefd. Maar ik weet niet wat voor onheilspellende lucht iedereen plotseling heeft beneveld en verward. Alle dieren lijken door een of andere kwaal bevangen, behalve die zonderlinge met zijn gladde praatjes, die hier op zijn platte poten kwam. Hier kan ik niet meer leven. Het bederft de zeden wanneer men zo gemakkelijk zijn doelen kan bereiken.”

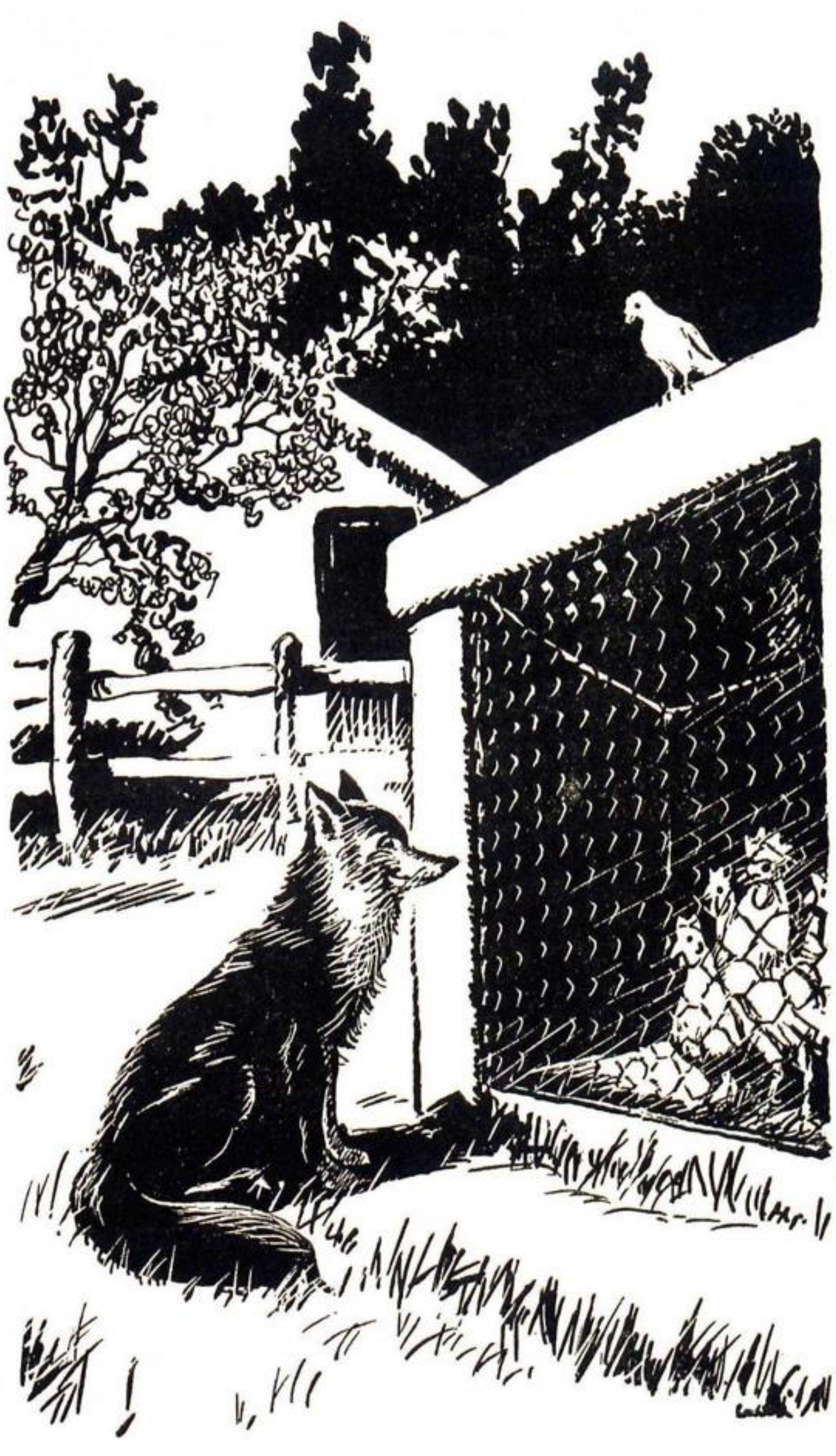

“Reynaert,” zei Hermelijne, “je bent niet goed wijs. Ik geloof dat de zon je zwakke geest heeft beneveld. Wil je zeggen dat het nu te makkelijk zal zijn om kalkoenen, kippen, hazen en konijnen te vangen?”

“Ja,” zei Reynaert, “er is geen plezier meer aan. En hoe moet Reynaerdien, onze oudste, een goede vos worden als hij zo verdorven raakt?”

Hermelijne lachte hem uit, maar Reynaert zei: “Ga morgen met me mee.”

De volgende dag liepen ze naar het erf van boer Lamfreit. Deze had geleerd van Reynaerts streken en al zijn kippen in een ren gedaan. Daar zaten ze veilig voor de gulzige blikken van Reynaert en de zijnen. De kippen liepen rond en kakelden tevreden.

Reynaert sloop naar de ren, ging op zijn staart zitten en keek de kippen vol medelijden aan. “Zijn jullie het slachtoffer van Lamfreit, de tiran?” sprak hij met een stem waarin hij die van Jodocus

nadeed. “Hebben jullie niet gehoord dat onze goede ruwaard Boudewijn aan alle dieren vrijheid en gelijkheid heeft beloofd? Waarom zitten jullie hier opgesloten en leggen jullie eieren voor Lamfreit, terwijl de hele wereld voor jullie openligt?”

De kippen luisterden met bolle ogen en open snavels.

“Pas op,” zei een oude kloek, “dat is Reynaert de sluwe, met zijn rode baard. Hij vertelt leugens omdat hij uit is op ons.”

“Nee,” zei Reynaert, “ik ben volledig bekeerd. Onder Nobel, de tiran, moesten we elkaar verscheuren, maar nu zijn de tijden veranderd. Kom met mij mee naar het hof van de nieuwe ruwaard.”

“Ja,” stemde Koerie de duif in, die op het dak zat, “ben je niet naar het parlement geweest?” En met zware stem vertelde ze over alles wat daar was gebeurd.

Toen het neerhof dit alles hoorde, was er geen houden meer aan. “Wij willen weg!” kakelden de kippen.

“Vrijheid!” riep een jonge haan en vloog al tegen het hekwerk op.

“Ik kom als jullie bevrijder,” riep Reynaert uitgelaten en trok met muil en poten aan het hek. Boer Lamfreit, die het lawaai hoorde, kwam naar buiten en maakte Ras, de waakhond, los. Maar Ras, die het verhaal gehoord had, sprong de boer naar de keel. “Broeders en zusters,” gromde hij, “ik zal jullie mede bevrijden.”

Toen het hek was gevallen, volgden alle dieren Reynaert naar de heide. Ze fladderden onwennig om hem heen, terwijl Hermelijne de stoet sloot. “Kom mee naar mijn woning, waar ik jullie zal onderwijzen,” riep Reynaert, die rode schurk. Wat een banket werd daar gehouden! Maar niet met, maar van de kippen.

“Zo,” zei Reynaert toen het voorbij was, “in zo’n land kan ik niet leven. Er is geen plezier meer in de jacht.”

Hij verliet zijn kasteel Malpertuus en trok naar het noordoosten, naar een rijk gebied met bossen en heide in het land van Gelre, tussen Lochem en Ruurlo. Daar groef hij een nieuwe woning in het dichte woud en leefde daar met zijn vrouw Hermelijne, zijn zoon Reynaerdien en vele andere kinderen, en hij joeg er naar hartenlust.

Boudewijns regiment

Belijn en Lietpit vertelden intussen aan de dieren, in zowel het Latijn als het Diets, alles wat Jodocus hen influisterde. Geen enkel dier hield zich nog aan de regels van zijn soort. De konijnen kropen in vossenholen, en de kippen wilden een nest bouwen zoals roofvogels dat doen. Aan jagen, waarbij de kansen werden bepaald door elks aanleg, dachten ze niet meer. Als ze honger hadden, overvielen ze elkaar.

Er werd wel over geklaagd aan het hof van de ruwaard, maar er werd niet naar geluisterd. "Want," zei Boudewijn, "het is in naam van de vrijheid gebeurd."

Jodocus liet Lietpit en Belijn bepalen dat elk dier een derde van wat het won, moest afstaan aan het hof. Wie daarover klaagde, werd verteld dat alleen zo een goed bestuur, dat de vrijheid kon waarborgen, mogelijk was. De dieren klaagden hevig, maar Lietpit en Belijn trokken door het land en riepen de dieren bijeen.

"Vroeger waren jullie dieren," zeiden ze, "en leefden jullie voor je plezier. Een dergelijke situatie is onwaardig voor vrije wezens. Nu betalen jullie belasting, maar dat is juist heel goed, want deze heffingen zijn nodig om het bestuur van ruwaard Boudewijn, die al deze zegeningen bracht, in stand te houden." De dieren waren diep onder de indruk van deze woorden, en wie zich durfde te verzetten, viel als eerste slachtoffer.

Jodocus zond in het geheim boodschappers naar het Oosten om zijn neven, nichten en hun aanverwanten naar het mooie land van Waes te roepen. Zij werden allemaal belastinginners. Van de geïnde belasting kwam echter weinig bij het hof terecht. Lietpit en Belijn hadden niet veel meer dan voorheen, maar waren zo ingenomen met hun nieuwe status dat ze nu raadsheren van de ruwaard waren. Dat zij nu bevelen konden geven aan dieren die ze vroeger nauwelijks durfden te benaderen, maakte hen zichtbaar gelukkig.

Toch waren er veel dieren die het nieuwe bestuur niet wilden volgen. Zij leefden volgens hun aard zoals ze geboren waren en weigerden belasting te betalen. Lietpit krulde de haren van de ezel alsof het manen waren. Boudewijn ging naar de onwillige dieren en beval hen Jodocus te gehoorzamen. Maar omdat hij geen leeuw maar slechts een ezel was, had dit geen effect. Hoezeer Boudewijn zich ook oefende en zich door Belijn uit boeken liet voorlezen over het gedrag van leeuwen, telkens wanneer hij weer voor de dieren stond, overviel hem een grote angst. Zelfs Canteclaer, die vroeger wegrende voor

de wilde sprongen van de ezel, erkende in hem, aangezien hij noch ezel noch leeuw was, geen meerdere meer.

Deze situatie maakte Jodocus woedend. Zoveel van zijn nakomelingen hadden zich in het land gevestigd dat het nodig werd de belastingen steeds zwaarder te maken. Boudewijn en zijn raadsheren kwamen bijeen. Jodocus zei: "Zo kan het niet langer. Zolang de dieren leven naar hun eigen aard, zullen zij nooit het bestuur van vrijheid erkennen. Het is nodig hen van hun aard te vervreemden. Maar dat moet verstandig en doordacht gebeuren. Zolang ze in hun eigen familie blijven, zullen ze hun weg niet verliezen. Daarom moet Lietpit, een stevige man, een teef tot vrouw nemen en moet Belijn Briscaerts dochter, het mooie kalf, als vrouw nemen. Ikzelf zal ondertussen zien wie ik tot vrouw neem."

Dit plan was Lietpit niet onwelgevallig, en Belijn voelde zich eveneens gevleid. Ze beseften niet dat Jodocus, die zich met geen enkel dier, van dichtbij of veraf, verwant voelde, in zijn lompe lichaam de vurige lusten van het Oosten droeg. Deze verlangens, die in zijn soort waren ontstaan toen ze in vroegere tijden van andere dieren werden gescheiden, hadden veel diepere bedoelingen. Strattons dochter en Briscaerts kalf werden aan het hof genood en feestelijk ontvangen.

"Ik wil," zei Boudewijn, "dat jullie als sieraad aan mijn hof met mijn raadsheren trouwen." Deze jonge, lichtzinnige wezens, verward door alles wat ze om zich heen zagen gebeuren, stemden al snel toe in het huwelijk.

Trouwen en feesten

Midden in de zomer werd een groot feest gegeven. Van heinde en verre kwamen de dieren uit het land van Vlaanderen, en er was veel vermaak. Maar iedereen die toegang wilde krijgen tot het hof, moest iets betalen aan Jodocus en zijn volgelingen. Belijn las opnieuw voor uit het boek van oude perkamenten, maar er klonk gemor toen hij aankondigde dat de huwelijkswetten waren veranderd.

Toen Belijn echter met Briscaerts kalf binnenkwam en ze zich gedroegen zoals verliefde dieren dat doen, en later Lietpit met diepe buigingen zijn nieuwe vrouw rondleidde, werden de dieren stil. Jodocus zat midden in een grote kring en sprak luid. Hij was allerminst zo bescheiden als de eerste keer dat hij aan het hof verscheen. Hij vertelde hoe deze gebruiken in verre landen, waar hij vandaan kwam, heel normaal waren.

"Alleen bekrompen dieren die niets van de wereld hebben gezien," zei hij, "denken dat dit anders zou moeten."

"Jullie hebben nu vrijheid," sprak Jodocus verder. "Willen jullie die vrijheid laten ontnemen door wilden die nooit Parijs hebben gezien?"

Maar op dat moment stond Bruin de beer op en zei: "Ik heb veel verdragen en ben door uw woorden in de war gebracht, maar dit accepteer ik niet. Dit is een misselijkmakend schouwspel, en geen enkele fatsoenlijke beer zou hierbij aanwezig willen zijn." Daarna liep hij weg.

"Hij heeft vast contact met Lionel," zei Jodocus. "Zijn woorden staan haaks op de grondslag van onze samenleving. Zo'n beer leeft voortdurend in zijn hol en begrijpt niets van wat er in de grote wereld gebeurt. Het is verschrikkelijk onbeschaafd."

Lietpit voegde eraan toe: "Ik heb nog nooit een beer gezien die zich fatsoenlijk liet kappen. Ik weet niet wat erachter zit, maar het is vast niet zuiver."

De dieren bleven echter verdeeld. Sommigen waren bereid Lietpit te bewonderen en dachten dat het misschien wel leuk zou zijn om in Belijns plaats te zijn. Anderen konden zich niet met de gang van zaken verenigen.

Jodocus trok intussen de aandacht door op een omgevallen boomstam te zitten, zachtjes te kreunen en tranen uit zijn gezwollen ogen op de grond te laten vallen.

"Wat scheelt er, goede Jodocus?" vroeg Grauwe, Boudewijns vrouw, terwijl ze met haar ruige kop dichtbij kwam en hem met grote ogen aankeek.

Jodocus' dikke lippen trilden. "Oh," zei hij, "wat verschrikkelijk dat al deze dieren zich zo tegen mij keren. Kan Boudewijn geen maatregelen nemen om deze anti-Jodocus-beweging te onderdrukken? Dit is een uiting van Vlaamse onbeschaafdheid. Hoe kan ik, een arme zwerver, ooit een vrouw vinden als deze wilde dieren zich zo aan hun barbaarse gewoonten blijven vastklampen?"

Deze woorden raakten veel dieren. Cuwaert liet zijn oren hangen, Tycelijn de raaf klepte met zijn snavel van ontroering, en Rosseel de eekhoorn, die tegen de nieuwe gebruiken was opgekomen, krabde verlegen achter zijn oor en voelde zich zowel onbeschaafd als beschaamd over het leed dat hij had veroorzaakt.

Belijn maakte van de gelegenheid gebruik en zei dat wie vasthield aan oude gewoonten een aanhanger van Lionel was. "Ja, ja," zei Lietpit, "die aanhangers misbruiken de vrijheid die wij hen geven. We zijn te grootmoedig geweest."

Dit gaf de doorslag. De dieren die zich wilden verzetten, werden beschaamd door het medelijden dat Jodocus had opgeroepen. Wie zich niet schaamde, wilde niet als een aanhanger van Lionel worden gezien en dacht hoogstens: "Laat ze maar doen, ik blijf zelf wel vasthouden aan de oude gebruiken."

Het werd echter meteen besloten dat wie niet met andere dieren verwant was, uit alle ambten aan het hof zou worden geweerd. Deze dieren werden met minachting bekeken door de rest.

Dit bracht grote verwarring onder de dieren. Ze werden ware broeders en paarden met elkaar: de stier en de geit, de haas en de vis, de fret en het everzwijn. Hierdoor herkenden ze zichzelf en elkaar niet meer. Ze verwarden elkaars namen en gewoonten, en ze aten hun eigen kinderen op zonder hen te herkennen.

Jodocus, die Hersine, de vrouw van Isegrim, tot de zijne had gemaakt evenals vele anderen, trok met zijn neven door het land. Ze waren allen tollenaren en belastinginners geworden, en alle dieren moesten een derde deel van hun buit afstaan.

Langzaam liet Jodocus het gerucht verspreiden dat het ergste wat een dier kon doen, het terugvallen in oude, wilde zeden was. De verwarring verspreidde zich vanuit het land van Waes over Vlaanderen, van Vlaanderen naar Holland en het Sticht. Alleen in het Noorden en Oosten, waar de wegen slecht waren en niemand elkaar vertrouwde omdat Isegrim en Firapeel er heersten, drongen de nieuwe gewoonten niet door. Daar durfden Jodocus en zijn belastinginners zich niet te wagen.

De dorpelingen in het land schrokken van de monsterlijke dieren. Ze lieten het land braak liggen en durfden zich niet meer in de bossen of op de velden te begeven. Ze spraken angstig met elkaar over wat hen was overkomen. De vreemde wezens die hun bossen bevolkten, zijn door Hieronymus van ’s Hertogenbosch en vele anderen afgebeeld. In de kerken, die ze bouwden om zich te beschermen tegen deze monsterachtigheid, beelden ze de spookbeelden uit die ze op het land hadden gezien.

De distels groeiden welig. Ruwaard Boudewijn verheugde zich dagelijks over de toename hiervan en was zeer tevreden met Jodocus.

De Achterhoek en Lionel

In de Achterhoek, die gespaard bleef van deze gebeurtenissen, leefden Reynaert en zijn kroost samen met de andere dieren volgens hun natuur. Ze jaagden zoals van oudsher en wie uit de nieuwe maatschappij hun gebied betrad, vond al snel zijn einde. Daar zorgden Izegrim en Firapeel wel voor.

Zo gingen maanden voorbij. Firapeel en Izegrim dachten niet meer aan hun opdracht om Lionel te weren. Maar omdat ze van nature vazallen waren en geen heersers, lieten ze de zaken hun gang gaan, zolang niemand hun jachtgebied verstoorde. Ze meden elkaar, hielden zich gedeisd voor Reynaert en de zijnen, en maakten van al het andere hun jachtgebied.

De jonge Lionel, die het land na de dood van zijn vader had verlaten, dwaalde ondertussen rond in verre landen. Hij beleefde er vele avonturen, waarvan de dichters der mensen er enkele hebben vastgelegd. Terwijl zijn kracht groeide, leerde hij ook hoe hij hinderlagen moest vermijden. Hoewel dit niet zonder slag of stoot ging en hij menigmaal gewond raakte, verwierf hij uiteindelijk de voorzichtigheid die een ieder moet hebben die van nature tot heersen is geroepen.

Hij bezocht menig hof en was overal welkom, ook al had hij toen nog geen eigen land of thuisbasis. Meer dan eens probeerde een jonge prinses hem ervan te weerhouden verder te reizen.

Een dichter beweerde zelfs dat hij, door de liefde gedreven, zo dwaas was geweest zijn nagels te laten knippen. Maar dit is een schandelijk verhaal van een van die valse dichters, die meer rijmen dan weten.

Men kan niet zeggen dat Lionel zich in die tijd ongelukkig of verlaten voelde. Wie zijn eigen waarde kent en leeft volgens zijn eigen wetten, is altijd thuis bij zichzelf. Toch woelde er een grote onrust in hem, een drang naar het land dat zijn vader ooit had geregeerd.

Jodocus en Lietpit

Er gebeurden in het land van ruwaard Boudewijn dingen die zelfs Jodocus niet had voorzien. Zo vaak hadden Belijn en Lietpit aan de dieren verteld dat ze zich meer moesten inspannen om een dierwaardig bestaan te veroveren, dat velen – die door de gebeurtenissen en het leven van de laatste tijd in verwarring waren gebracht – dit alles ook geloofden. Maar al waren zij dieren, uiteindelijk zagen ze dat het land steeds meer door distels werd overwoekerd, terwijl Belijn, die altijd met het minste tevreden was geweest, dik en rond werd, en Lietpit steeds hoogmoediger.

Kappen deed Lietpit allang niet meer, behalve in het geheim bij de ezel en het neushoorndier. Hij liep rond en vertelde wat hij van de een hoorde aan de ander, alsof hij het zelf had bedacht. Hij richtte zelfs een school op waar jonge dieren naartoe werden gestuurd. Hoewel hij zelf nooit in staat was gebleken tot een juiste gedachte, had hij wel geleerd om, zoals hij vroeger met zijn vier handen het voedsel weggriste, nu kennis en ideeën te graaien bij Jodocus, Belijn en iedereen die hij ontmoette.

Lietpit stelde deze ideeën samen en verkondigde ze met een geleerd gezicht, terwijl hij zijn gezicht in vele plooien trok. Hij vertelde hoe er vroeger ruwheid en wildheid heersten in de Dietse streken en hoe ruwaard Boudewijn deze tijd door wijs beleid had veranderd. Hoewel hij Jodocus niet rechtstreeks durfde te prijzen, kwam zijn betoog erop neer dat alles wat Jodocus deed, het goede, het ware en het begeerenswaardige was.

Naarmate er meer bastaards onder de dieren kwamen, waren zij steeds meer geneigd om Lietpit te geloven. Bastaards hebben immers geen maatstaf in zichzelf en zijn bereid die van een ander over te nemen. Lietpit deed dit niet alleen uit winstbejag, maar als aap ging hij uiteindelijk geloven in wat hij zelf verkondigde. Soms dacht Lietpit zelfs – al was hij daar niet zeker van – dat hij deze ideeën zelf had bedacht.

Jodocus, die inmiddels een groot man was geworden als hoofd van alle belastinggaarders, zette een ernstig gezicht op wanneer hij Lietpit hoorde spreken. Alleen als hij zich alleen terugtrok in zijn zachte leger, blies hij

met welgevallen langs zijn dikke lippen. Toch geloofde hij niet dat men door deze lessen de dieren op de lange termijn in het juiste spoor zou houden. Daarom overlegde hij voortdurend met zijn neven, nichten en andere aanverwanten.

“Jullie moeten ervoor zorgen,” zei hij, “dat de dieren achterblijven met het betalen van hun belastingen. Maar houd dit goed bij en maan ze telkens opnieuw aan. Eis het nooit ruwweg op, maar spreek op klagende toon en verleen telkens uitstel. Als de achterstand groter wordt, vraag ze dan om een kleine dienst. Iets wat strijdt met hun gewoonten. Ze zullen met weerzin deze dienst bewijzen, maar ze kunnen het niet nalaten. Als ze dat doen, vraag dan alsnog om betaling van de achterstand. En zodra ze de kleine dienst hebben bewezen, behandel ze verder alsof het vanzelfsprekend is dat ze die blijven doen. Zo zullen jullie hen steeds meer onder jullie poot krijgen.”

Aangezien de neushoorndieren zeer geschikt waren voor dit spel, slaagde het boven verwachting.

Het leven ging verder, maar niemand voelde zich nog op zijn plaats, behalve Jodocus en de zijnen, die zich overal thuis voelden, en Lietpit, die zich overal thuis voelde waar hij met zijn vier handen kon graaien. De andere dieren wisten niet meer waar ze aan toe waren. Zelfs Boudewijn, die niet gewend was verder te kijken dan zijn distels, kon een vaag gevoel van ongerustheid niet onderdrukken.

De dieren, aangemoedigd door Lietpit en aangezet door de belastinggaarders, gingen hoe langer hoe wreder tegen elkaar optreden. Met list, sluwheid en geweld jaagden ze elkaar zozeer op, dat hun aantal afnam.

Af en toe kwamen er dieren uit de Achterhoek naar Boudewijns land en brachten berichten over het leven daar. Jodocus, Lietpit en hun trawanten wezen de dieren erop dat de emigranten spraken over Izegrim en Firapeels strooptochten. Elk dier dat kon worden gegrepen, werd naar Jodocus gebracht. Die waarschuwde hen om de goede zeden niet te bederven door verhalen over het aantrekkelijke van de wilde staat waarin de Achterhoek verkeerde.

Toch bewonderden de dieren vaak de vinnigheid van de bewegingen van de nieuwkomers. Sommige dieren die Reynaert nog hadden gekend, vroegen zich af hoe hij het daar stelde. Ze dachten dat als hij daar bleef, de slimme en felle Reynaert, die altijd het meest overleg had getoond, daar wel redenen voor zou hebben.

Boudewijn beraadslaagde met zijn raad over hoe hij orde in deze chaos kon brengen.

“Deze wilde dieren,” zei Belijn, “brengen ons regime van vrijheid en gelijkheid in het verkeerde spoor. De jeugd gelooft niet meer in mijn lessen. Onlangs liepen ze allemaal weg om een vette haas te zien, die uit de Achterhoek was gevlucht na een familietwist. In plaats van afschuw te tonen, bewonderden ze zijn pels.”

“We moeten de vrijheid redden,” zei Jodocus, “en voorkomen dat ze kwaad over ons spreken.”

Boudewijn schudde zijn grote kop. “Ik begrijp het niet,” zei hij. “Hoe kunnen we de vrijheid redden door de dieren te beletten datgene te doen waartoe ze zich gedreven voelen?”

Belijn, die nog steeds sterk in het Latijn was, wist hem ervan te overtuigen dat dit de ware vrijheid was.

Belijns reis

Over Schelde en Maas trok Belijn langs weiden en velden, totdat hij in de prachtige bossen van de Achterhoek kwam. Daar trof hij Reynaert bij diens nieuwe woning, waar hij zijn jongste zoon leerde hoe hij zijn staart kon gebruiken om zijn sporen uit te wissen. Toen Belijn hem zag, schudde hij meewarig zijn hoofd.

"Wat heeft het voor zin, goede Reynaert," sprak Belijn, "dat jij jouw kinderen zulke trucs leert? Tegen vooruitgang en beschaving is dit dierlijke gedoe niet opgewassen."

"Ik heb ervan gehoord," antwoordde Reynaert, "jij bent een machtig heer geworden. Vergeef een arme vos dat hij je niet met meer waardigheid kan ontvangen. Ik heb—"

"Ja, ja," onderbrak Belijn hem, "gedreven door jouw slechte geest wil je het oude spel, dat je met Tybaert en met Bruin speelde, opnieuw opvoeren. En mij lekkere spijzen voorspiegelen om me te misleiden. Maar die tijden zijn voorbij, mijn vriend. De ontwikkeling heeft ons geleerd deze listen te doorzien. Waarom zou jij echter, die nog altijd wordt geprezen door hen die in het Dietse land zijn achtergebleven, jouw oude leven voortzetten? Ik kom juist hierheen om je uit te nodigen aan het hof van onze ruwaard. Niet zoals de wrede Nobel deed, om je op te hangen, maar juist om je in ere te herstellen. Ik heb de ruwaard verteld over jouw vele streken. Hij heeft ingezien hoe geschikt je bent om hem te helpen bij zijn bestuur. We moeten allemaal samenwerken. Ons land wordt nog steeds bedreigd door Nobels zoon, de wrede Lionel, en onze ruwaard maakt zich zorgen om jouw lot."

Toen Reynaert dit alles hoorde, ging hij als een brave vos op zijn staart zitten en staarde naar de grond. "Ik ben beschaamd, Belijn," zei hij, "dat ik achtergebleven ben in ontwikkeling, hier in deze afgelegen contreien. Jouw woorden hebben mij in verwarring gebracht, want alles wat ik hoorde, versterkte mijn overtuiging dat het daar waar de zon ondergaat, wild en ruw is. Ik dacht dat jouw meester een grote wreedaard was, die arme vossen zonder genade zou ontvangen."

"Hoe kun je dat denken?" sprak Belijn verbaasd. "Onze meester is de goedheid zelf en leeft uitsluitend van distels. Lietpit en ik geven hem goede raad, en we hebben zelfs een nog lieflijker neushoorndier, dat al onze bevelen opvolgt. De dieren hebben geleerd te werken. Terwijl ze vroeger elkaar vervolgden en uitmoordden, beminnen ze elkaar nu. Niet om zich te voeden, maar enkel uit eerbied voor het hogere beginsel van persoonlijke vrijheid peuzelen ze elkaar nog wel op."

"Vooruit, naar het hof!" riep Reynaert. "Hermelijne, mijn vrouw, en Reynaerdien, mijn eerstgeborene, kom mee!" riep hij hen toe. "We gaan de welwillende Boudewijn hulde brengen. Ook wij zullen ons met distels voeden en van wat we vangen een derde deel schenken aan de goede Belijn en de deugdzame Lietpit."

Belijn was al zeer verheugd dat Reynaert zo’n goede stemming had en dat zijn verhaal zo’n indruk maakte. Plotseling bedacht Reynaert zich echter en zei: "De oude kwaal van zelfzucht en ruwheid heeft me nog niet verlaten. Bijna zou ik vergeten om onze vrienden Firapeel en Izegrim deelgenoot te maken van dit algemene geluk. Ga jij, Belijn, naar hen toe, en laten we dan samen naar het hof van Boudewijn optrekken."

"Ik verheug me," antwoordde Belijn, "om je in zo’n goede stemming te zien, maar denk je dat Firapeel en Izegrim vatbaar zijn voor deze beschaafde manieren?"

"Zeker weten," zei Reynaert. "Tijdens hun jachten zijn ze bij Zutphen gevangen en in een klooster opgesloten. Daar hebben ze zoveel dikke boeken gelezen dat ze hun ware aard geheel kwijt zijn. Ze leven nu als kluizenaars bij Gorssel. Maar ik geef je een brief mee, anders zouden ze kunnen denken dat je hen iets kwaads wilt aandoen, want ze zijn wat schrikachtig geworden. Wij zullen hier op jullie terugkomst wachten."

Zo ging Belijn, gewapend met Reynaerts brief, verder naar de sombere bossen van Gorssel. Tegen de avond kwam hij daar aan, en plotseling verscheen Izegrim met vlammende ogen en ontblote tanden.

"Mijn vriend," zei de ram, "wees niet bang. Ik breng een brief van Reynaert."

Deze woorden brachten de wolf zo in verwarring dat hij de brief van Reynaert opende en las: "Izegrim, we hebben veel en fel gestreden, zoals het in onze natuur ligt. En ik heb me misdragen. Maar nu zend ik als zoenoffer deze dwaas. Hij is zo geleerd dat hij het denken verleerd heeft. Daarbij is hij zo gemeen geworden dat hij zijn eigen leugens gelooft. En hij heeft niet eens het verstand om er zelf profijt uit te trekken. Voor zover ik kan zien, is zijn natuur hetzelfde gebleven wat zijn vlees betreft."

Izegrim, die niet gewend was veel Latijn te gebruiken, beet onmiddellijk in Belijns achterpoot en nam een stevige hap. Luid blatend probeerde de ram zich te bevrijden. Reynaert, die in de buurt was gekomen, riep hem toe: "Foei, Belijn, dat je je zo laat gaan! Waar zijn je Latijnse verzen? Je bent meteen teruggevallen in ruwheid."

Toen Belijn dat hoorde, dacht hij, maar te laat, dat beschaving wel een mooi iets is, maar niet geschikt voor schapen die omgaan met wolven. Zijn gedachten waren echter van korte duur. Na een tijdje bleven alleen zijn poten en kop over.

Het verraad van Lietpit

Toen Belijn na enkele weken niet was teruggekeerd, zei Jodocus tegen Lietpit:
"Ik heb altijd wel gedacht dat Belijn geen trouwe ambtenaar was. Ik ben ervan overtuigd dat hij bij Reynaert de vos is blijven wonen en zijn plichten is vergeten. Aan jou de taak, Lietpit, om hem terug te halen."

Lietpit vreesde echter met grote zorgen wat er met Belijn zou zijn gebeurd. Hoewel hij het nooit hardop had willen zeggen, dacht hij dat Izegrim en Firapeel hier meer van zouden weten.

"Nee, nee," zei hij, "Jodocus, jij moet gaan. Jij bent meer gewend om verre reizen te maken. Jij bent bovendien sterker en beter bestand tegen de vermoeienissen van de tocht. En daarbij behoor jij tot de slimste diersoorten in de wereld."

Jodocus had echter helemaal geen zin om zich daarheen te wagen.
"Reizen valt mij zwaar. Mijn voeten zijn wat plat geworden van al dat lopen. Bovendien heb ik, door de zorg die ik aan de staatszaken besteed, meestal een zittend leven geleid, waardoor mijn buikje wat rond is geworden. Maar het belangrijkste is dat ik niet gemist kan worden bij het innen van de belastingen. Zonder mij zou de ruwaard niets meer binnenkrijgen."

Uiteindelijk moest Boudewijn beslissen wie van de twee zou gaan.
Boudewijn dacht bij zichzelf: *Lietpit weet niets uit zichzelf. Hij gebruikt mooie woorden, maar is tot geen enkele eigen gedachte in staat. Hij besteedt zijn tijd eraan om in moeilijk verstaanbare zinnen precies dat te zeggen wat Jodocus hem heeft ingegeven.* En zo besliste hij dat Lietpit zou worden uitgezonden.

Toen Lietpit dit hoorde, werd hij door angst en woede overvallen. Adieu, mooie woorden! Nu moest er iets gedaan worden. Hij probeerde nog zijn gezicht in rimpels te trekken en in zijn handen te wrijven, maar plotseling barstte zijn boosheid los. Met een grimmige stem zei hij tegen Boudewijn:
"Ik heb altijd trouw gediend, jouw haren als manen geordend, en met mooie woorden jouw daden voorgesteld. Ik heb grote distelvelden geregeld en Jodocus geholpen met het innen van veel

belastingen. De voordelen die ik hier zelf van heb gehad, zijn gering. Ik heb gemeenheid op gemeenheid gestapeld en de dieren misleid—alles om jou te dienen—maar nooit ontving ik dankbaarheid. En nu stort je mij in een gevaarlijk avontuur! Wat mij daartoe heeft geleid, weet ik zelf niet meer, maar jouw gezelschap heeft mij in grote verwarring gebracht."

Jodocus, verontwaardigd, blies door zijn dikke lippen en zei:
"Wat jij hebt gedaan, is volgens je aard. Jij houdt van streken om de streken zelf. Jij bent verdorven als een mens, want je handelt slecht, zelfs zonder je eigen belang daarbij te dienen. Alles wat je zegt, heb je van anderen gestolen. Maar je bent het kind van je eigen rekening. Je hebt je hier altijd gedragen als een meester, terwijl je slechts een kapper bent. Dat kon men ook in je jeugd al zien. Jij hebt mooi weer gespeeld met andermans werk. In werkelijkheid ben je een knecht. Dat ben ik ook, maar ik weet mijn plaats. Het is daarom niet meer dan eerlijk dat Boudewijn jouw vrouw Grisela tot zich neemt. En omdat het voor hem moeilijk is om dit te doen, zal ik het weer voor hem overnemen, want ik behoor tot een geslacht dat moeite en leed niet schuwt om alles op deze aarde te winnen."

Hierop riep Lietpit dat Grisela hem zou vergezellen. Maar toen zij erbij kwam, zei ze:
"Ik heb altijd alles gedaan om van jou een man te maken. Ik heb leren drinken en vloeken, maar jij bent altijd een kapper gebleven. Voor mij is Jodocus zelfs liever."

En zo ging Lietpit woedend op pad, zwerend dat hij zich op Boudewijn en Jodocus zou wreken. Na verschillende dagen kwam hij in de prachtige bossen van Lochem aan, bij de woning van Reynaert.
"Beste Reynaert," zei hij, "je ziet voor je een gebroken aap. Men heeft mij opgedragen om jou te halen. Zolang jij niet in de macht van Boudewijn bent, vreest men dat de andere dieren hun gehoorzaamheid zullen opzeggen. Maar ik ben zelf diep beledigd door Boudewijn en Jodocus en ben hier om te overleggen hoe wij onszelf en de andere dieren van hen kunnen bevrijden."

Toen Reynaert dit hoorde, grijnsde hij allervriendelijkst.
"Het beste wat je kunt doen, lieve vriend, is hier in deze bossen een tijdje blijven. Je hebt dan de gelegenheid om tot jezelf te komen. Daarna kunnen we verder spreken."

Dit deed Lietpit, en drie dagen lang prees hij Gods prachtige schepping: de bomen, de vogels, het groen, en de andere dieren. Hij genoot van de beuken die hem noten gaven, en hij voelde zich gelukkig en tevreden. Reynaert echter keek hem met wantrouwende ogen aan.
"Hij spreekt mij te veel over de natuur," zei hij tegen Hermelijne, "en denkt te weinig aan de beukenoten die hij ondertussen opeet."

Na enkele dagen begon Lietpit de konijnen, eekhoorns, wezels en fretten hun haar te kammen, zodat ze er fraaier uitzagen en, volgens hem, Gods werk verbeterden. De dieren, die hier niet aan gewend waren, keken verbaasd toe. Lietpit hield een toespraak, zoals hij gewend was te doen, en beweerde dat het zo beter was. Bovendien liet hij de dieren beukenoten verzamelen. Hij leerde de eekhoorns dat het hun plicht was om in ruil voor het krullen van hun haren een deel van hun verzamelde noten aan hem af te staan.

Toen Reynaert dit opmerkte, lachte hij in zijn rode baard en zei:
"Lieve Lietpit, jouw deugd straalt over dit hele woud. Het zou werkelijk jammer zijn als we jouw goede voorbeeld weer moesten missen. Je zou mij een grote dienst bewijzen als je hier bleef als opvoeder van mijn kinderen, om hen het goede van het kwade en het geordende van het wilde te leren onderscheiden."

Deze toespraak beviel Lietpit zeer, en zo werd hij de leraar van de jeugd in het bos. Reynaert zei:
"Ik zal je een mooie open plek wijzen waar je de kleintjes goed kunt onderwijzen."

Lietpit dacht dat hij zijn ware levensdoel had gevonden en vertrok midden in de nacht met Reynaert. Maar Reynaert leidde hem langs een diepe kuil met steile wanden, die door de dorpelingen werd gemeden omdat ze dachten dat de witte schimmen van oude vrouwen er rondspookten.

Toen ze bij de kuil kwamen, zei Reynaert:
"Lietpit, sla je blik omhoog. Zie daar een grote ster. Dat is de ster van vroomheid, die jouw werk verlicht."

Lietpit keek naar de ster en viel daardoor in de kuil. Daar begon hij ellendig te zuchten en te steunen.
"Wat is er toch, jij vrome en deugdzame man?" riep Reynaert hem toe.
"Je bent nu op de juiste plaats. Vanuit deze kuil kun je de dieren onderwijzen. Want je wijsheid is als die van oude vrouwen. Je had de kans om in deze bossen weer een aap te worden, maar je neiging om een kapper te zijn is je ondergang geweest."

En zo klinkt uit de witte vrouwenkuil ook nu nog het geweeklaag van Lietpit. De dieren uit de omgeving werpen nog steeds noten en afval in de put. En zo blijft Lietpit in leven, want op de resten van anderen heeft hij altijd geaasd.

De tocht

Zo waren nu zowel Belijn als Lietpit verdwenen, en dit bleef niet onopgemerkt door de andere dieren. Gedreven door de geest die men in hen had gebracht, zeiden zij:
"Zij zijn ervandoor. Ze zijn naar de Achterhoek. Ze hebben zelf aan de vachten van de anderen gezien hoeveel beter het daar is dan hier."

Boudewijn en Grauwe zuchtten steeds meer onder hun eigen bestuur. De distels bedekten inmiddels onafzienbare vlakten. Maar zij hadden er geen behoefte meer aan, en onderling bespraken zij vaak hoe veel genoeglijker en vrolijker hun vroegere, kommervolle bestaan was geweest.
"Jij bent voor ezel en niet voor ruwaard in de wieg gelegd," zei Grauwe, en niemand was daar meer van overtuigd dan Boudewijn zelf. Maar hij zag geen uitweg, en Jodocus' raad bracht hem in steeds grotere verwarring.

Ook Jodocus voelde zich steeds vreemder, nu zowel Lietpit als Belijn niet terugkwamen. Hij besefte dat hij niet rechtstreeks kon doen wat Belijn en Lietpit voor hem hadden uitgevoerd. Het is de vloek van zijn geslacht dat het nergens thuis is, en daarom kon hij nooit zelf het bestuur voeren. Hij zag de velden, overdekt met distels, en bedacht hoe zeldzaam het graan was geworden, hoe daardoor de dieren afnamen en hoe ze mager, schraal en onaantrekkelijk voor zijn maag werden.
"Ik heb mijn werk hier weer volbracht," dacht hij. Zijn eeuwige treklust sloeg hem om de lendenen, en bovendien dacht hij: als die twee in de Achterhoek blijven, is dat omdat ze daar beter kunnen leven ten koste van de anderen dan hier. Want dat ze zelf zouden werken, is uitgesloten. Wel is het mogelijk dat Belijn is verslonden,

maar Lietpit is daarvoor te taai. En *ubi bene, ibi patria.* Zoveel Latijn had hij van Belijn wel geleerd.

"Ik moet zorgen dat ik niet te laat kom in het nieuwe land en dat Belijn en Lietpit mij niet voor zijn." Wel bekroop hem de vrees voor het nieuwe land, die hij altijd had gekend wanneer hij verder trok, en zag hij op tegen de vermoeienis. Maar van allen die in deze streken leefden, had hij het minst zijn ware natuur verloren: de drang om steeds meer te hebben overwon alles. Wel zorgde hij ervoor zijn schepen niet achter zich te verbranden.

Daarom ging hij naar Boudewijn en zei:
"Heer ruwaard, de gevaren lijken Belijn en Lietpit te hebben overwonnen. Ik zal daarom daarheen gaan om hun taak te volbrengen."

Zo ging Jodocus op reis. En hoe ver hij, die als een landloper in de Dietsche contreien was gekomen, het had gebracht, bleek wel uit het feit dat hij zich liet dragen. Van alle dieren had hij, of anders wel een van zijn neven, iets te vorderen. Deze schuld werd niet geëist en ook niet kwijtgescholden. Maar Bruin de beer werd gedwongen Jodocus op zijn rug te dragen; het everzwijn Limpaard moest zich in het hout werpen om de weg vrij te maken, en vele kleine dieren begeleidden de stoet om te zorgen voor de mondvoorraad van Jodocus.

Deze klaagde luidkeels over de slechte omstandigheden, het geschommel en het onvoldoende eten.
"Hoe ondankbaar zijn jullie," bromde hij, "voor iemand die zo goed voor jullie heeft gezorgd. Vroeger heersten hier ruwe toestanden en nu beschaving en rust. Mijn vorderingen laat ik niet eens innen, en toch bewijzen jullie me deze kleine dienst niet behoorlijk."

Vele dieren wisten wel dat ze op slinkse wijze werden uitgebuit door Jodocus. Maar het gold als onbeschaafd en ruw om iets slechts over hem te denken of te zeggen. Rosseel de eekhoorn kon echter zijn ongeduld niet bedwingen.
"Hoe is het mogelijk," zei hij zachtjes, "dat Jodocus, die in de Dietsche landen helemaal niet thuishoort en die als knecht is begonnen, zich als een vorst door ons laat omringen."

Nauwelijks had hij dit gezegd, of het kwam Jodocus al ter ore. Limpaard, het woeste everzwijn, dacht de vriendschap van de belastinggaarder te verzekeren door te zeggen:
"Zal ik Rosseel onder de voet lopen?"
Maar het vette nijlpaard zei, terwijl hij nauwelijks zijn dikke lippen bewoog:
"Nee, geen ruwheid. Daar heb ik me van afgekeerd."

Jodocus beval echter vele anderen om elk stukje voedsel dat Rosseel wilde nemen, voor zijn neus weg te halen. Waar Rosseel zich ook bevond – in de bossen, in de bomen, op de heide of in de velden – overal was er een handlanger van Jodocus die hem het kleinste stukje eten wegnam.

Toen Rosseel uiteindelijk uitgeput was, liet Jodocus hem bij zich komen en zei:
"Je hebt kwaad over mij gesproken, Rosseel, maar ik vergeef het je. Ik heb gemerkt dat je geen voedsel kunt vinden. Welnu, ik geef je toestemming om de vlooien te vangen die mij hinderen en die op te eten."

De arme Rosseel moest dit wel doen om in leven te blijven. Jodocus liet zich ondertussen welbehagelijk door hem verzorgen, terwijl hij verder werd gedragen.
"Zie je, lieve vriend," zei hij tegen Bruin de beer, die bijna bezweek onder zijn gewicht, "zo kun je zelfs je vijanden door zachtheid ten nutte maken."

Bruin de beer, Limpaard, Lybaert, Briscaert en Courtois prezen allemaal de edele gezindheid van Jodocus en onderdrukten nog sterker hun neiging om iets tegen de belastinggaarder te ondernemen. Ze zagen nu maar al te goed wat de gevolgen daarvan waren.

Het wonderlijkste van alles is dat na enkele dagen – want Jodocus, die van zijn macht genoot, haastte zich niet en liet telkens weer kamp maken – alle dieren zich hieraan hadden gewend. De sterkeren overdachten hoe ze zelf ook zo’n verzorger konden aanschaffen. Jodocus moedigde dit verlangen aan door hoog op te geven van de heerlijkheid van zijn verzorging en te beloven dat hij na de reis Rosseel tegen een kleine vergoeding zou uitlenen.

Puttepeels lot

Terwijl Jodocus zich liet dragen, sprak hij verder met een zelfverzekerde stem en prees de vrijheid van meningsuiting die in de Dietsche contreien bestond. Hij benadrukte dat niemand om zijn mening werd vervolgd, wat men heel goed kon merken aan Rosseel, die ondanks zijn praatzucht door Jodocus in bescherming was genomen. Allen haastten zich dit te beamen, want zij begrepen dat de verheerlijking van de genoten vrijheid door Jodocus werd afgedwongen.

Zelfs Puttepeel de vis, die stom was en geen geluid kon voortbrengen, deed zijn uiterste best om op zijn eigen manier lofzangen aan te heffen over de door Jodocus verschafte vrijheid. Maar uit het stomme dier kwam geen geluid. Sindsdien lijkt het alsof zijn geslacht altijd naar adem hapt met een gapende bek, alsof het telkens opnieuw "vrijheid" wil roepen, met ogen die uitpuilen van inspanning.

Tybaert de kater, die sinds Belijns verdwijning probeerde diens plaats aan het hof in te nemen, zag zijn kans schoon om zich in de gunst van Jodocus te dringen. Hij betoogde, terwijl hij zich tegen Jodocus aanvlijde, dat als Puttepeel ondanks zijn schijnbare inspanning geen geluid kon voortbrengen, dit óf moest worden toegeschreven aan boos opzet, óf aan een verdorven natuur.

"Als het boos opzet is," zei Tybaert, "moet het worden beschouwd als een smaad jegens de overheid, in

de persoon van haar gezagsdrager Jodocus. Weliswaar bestaat er vrijheid, maar het is toch duidelijk dat men deze vrijheid niet kan toestaan aan hen die Jodocus, aan wie deze vrijheid te danken is, niet willen prijzen. Want wie de grondslag van de vrijheid niet erkent, kan ook niet eisen wat daarop is gebouwd. Mocht Puttepeels houding echter voortkomen uit een verdorven natuur, dan is het beter hem daarvan te verlossen."

Terwijl Tybaert dit zei, straalden zijn ogen van een onheilspellend vuur en gleed zijn smalle, rode tong langs zijn dunne lippen. Met veel geveinsde inschikkelijkheid voegde hij eraan toe dat alle dieren, en in het bijzonder Puttepeel, die hiertegen iets wilden inbrengen, volgens de juiste beginselen onder leiding van Jodocus het woord moesten krijgen om zich te verdedigen. Maar daarna moest er een oordeel worden geveld.

Niemand van de dieren in de optocht durfde iets te zeggen. Rosseels kleine pootjes trilden terwijl hij Jodocus' vlooien ving; zijn kopje knikte om zijn instemming met Tybaert te betuigen. In velen woelde een wilde haat, maar ze wisten hoe hoog de prijs van verzet zou zijn. Jodocus had geen behoefte aan Puttepeel, maar uit aangeboren wreedheid wilde hij het stomme dier zien spartelen van angst.

Met glazige ogen keek Puttepeel naar Tybaerts dunne, rode tong. Net zoals hij de vrijheid niet had kunnen prijzen, kon hij Tybaerts betoog niet weerleggen, want hij kon geen geluid voortbrengen. En nog voor de avond was hij een visje voor de poes.

In het land voorbij de IJssel

Na vele dagen bereikte men de Achterhoek. Jodocus, die naarmate men deze streken naderde steeds onrustiger werd, kreeg nu het gevoel dat al de heerlijkheid die hij de laatste dagen had beleefd, en die zijn uittocht tot een triomf had gemaakt, slechts een spel was geweest. Vaak had hij al overwogen om iedereen te bevelen terug te keren, want hij voelde vaag dat het hier voor hem niet veilig zou zijn. Maar tegelijkertijd besefte hij te goed dat de situatie niet kon blijven zoals ze was: hij moest ofwel Reynaert overwinnen, ofwel zich in het leven van de Achterhoek indringen.

Daarom liet hij zich opnieuw een beschrijving van Reynaert geven, want hij had hem nooit ontmoet of gezien. Uit die beschrijving onthield hij vooral dat Reynaert een bruine vacht had, felle ogen, een prachtige staart en sierlijke bewegingen.

Jodocus stuurde alle dieren weg, zodat hij zijn plannen in vrijheid kon aanpassen. Een schipper zette hem over de snelle IJssel, terwijl de dieren aan de oever hem uitzwaaiden. Toen hij aan de overkant was, voelde hij zich alsof hij een andere wereld betrad. Hij liep langzaam verder, met zware tred.

De volle weelde van de zomer lag over de Achterhoek, die zich in de warmte van Gods milde zon lui uitstrekte. Maar voor Jodocus was die warmte slechts hinderlijk. Zijn pas, al vertraagd door het goede leven dat hij de laatste tijd had genoten, werd steeds loom en vermoeid. Voor hem was de natuur nooit meer geweest dan een middel om te overleven, en daarom ervoer hij haar alleen als stoffig, heet en uitputtend.

Eerst volgde hij de IJsselbeemden, daarna de heide. Die heide, overgoten door zonlicht, leek hem eindeloos. Toch kon hij niet voorkomen dat hij eraan dacht hoe bevolkt en levendig deze streek was, en hoe hoog de belastingen zouden kunnen zijn die hij en zijn geslacht hier konden innen. Al het uiterlijk vertoon dat hij aan het hof van de Ruwaard had opgebouwd – en waarin Belijn, Lietpit, Tybaert en de anderen hadden geloofd – viel nu van hem af. Hij wist altijd al dat dit slechts een façade was om

anderen bezig te houden. Zijn lange leven vol reizen en verblijven aan diverse hoven had hem slechts één geloof bijgebracht: dat belastingen innen een verzekerd bestaan garandeert.

En toch, hoe vreemd het ook mag klinken, had hij zelf ook iets van dat spel geloofd – al nooit zoveel dat het hem schade zou kunnen berokkenen.

Naarmate hij verder trok, veranderde het landschap. De heide maakte plaats voor de eerste sparren en dennen. Later verschenen berken, beuken en eiken. De diepe stilte van het bos verving langzaam het gezoem van de heide.

Tegen die stilte bleek Jodocus niet bestand. Alles wat zijn welgesteldheid aan hem had veranderd, viel van hem af. Binnen een paar uur verdween de hofmaarschalk, en werd hij opnieuw de eeuwige Jodocus, de zwervende figuur die overal in de Dietsche contreien te zien was. Niets verbond hem met deze natuur. Hij was een log, lomp wezen te midden van deze Dietsche pracht.

Lionels terugkeer

Grote veranderingen hadden zich intussen in de Achterhoek voltrokken. Lionel, gedreven door een gevoel dat hij zelf niet kon verklaren, kwam steeds dichter bij het land van zijn vader en drong uiteindelijk door in de Achterhoek. Het leek alsof het nieuws van zijn komst hem vooruit was gesneld, want zodra hij de grens van het gebied had overschreden, stonden honderden dieren hem al op de weg op te wachten en huldigden hem als hun heer. Ze keken nieuwsgierig en blijmoedig naar hem, al school er ook angst in hun harten, en verbaasden ze zich over hun eigen opgewektheid.

Lionel, zich bewust van zijn jeugdige kracht, bewoog zich bijna dartel tussen de dieren van het woud.

Ook Isegrim en Firapeel kregen lucht van het nieuws. Ze waren erop gebrand hun krachten met die van de jonge Lionel te meten.
"Hij is mooier dan de mooiste buizerd," zei Cleenebejach, de fret, die het nieuws aan Isegrim bracht.
Maar Isegrim wilde zich niet door een jonge snuiter de wet laten voorschrijven en stuurde Cleenebejach naar Firapeel om een bondgenootschap voor te stellen om de indringer te bestrijden.

De twee kwamen samen, boos dat hun jachtgebied werd verstoord en dat er zoveel ophef over Lionel werd gemaakt. Ze besloten de jonge leeuw tegemoet te treden tot aan Markelo en hem daar in de bossen gezamenlijk te overvallen, te verdrijven of zelfs te verscheuren. Ze namen stelling in het diepste deel van het woud, langs de weg waarlangs Lionel werd verwacht.

Tegen het vallen van de avond was er beweging te zien tussen de bomen. Een zwerm van vogels vloog door het lover. Fretten, hazen, konijnen, fazanten, herten en jonge everzwijnen vormden een optocht onder de hoge beuken.

Isegrim en Firapeel maakten zich klaar: Firapeel om met één sprong Lionels nek te grijpen, en Isegrim om met zijn scherpe tanden de strijd aan te gaan.

Toen verscheen de jonge vorst. Zijn manen stonden wijd uit, zijn ruige vacht glansde in de ondergaande zon. Een vurige en heerszuchtige uitdrukking lag in zijn wilde maar toch vriendelijke ogen. Zijn gang was zowel statig als lenig. Een menigte kleine dieren verdrong zich om hem heen.

Bij het zien van deze aanblik overviel Isegrim en Firapeel een gevoel dat ze lang niet meer hadden gekend. In plaats van hem aan te vallen, traden ze naar voren en brachten Lionel hulde. Lionel accepteerde dit alsof hij niets anders had verwacht, hoewel zijn scherpe ogen hen al in het struikgewas hadden opgemerkt en hij zich op de strijd had voorbereid.

"Jullie, mijn trouwe vazallen," sprak hij, "ik wist dat jullie dit gebied voor mij bewaarden. Kom met mij mee, we trekken verder naar het zoete land van Waes."

"Dat kunnen wij niet doen," antwoordde Isegrim, "als we de listige Reynaert hier achterlaten. U weet, mijn koning, hoe geneigd hij is wanorde te stichten."

Zo trok de stoet op naar Reynaerts Malpertuus bij Lochem. Hoewel Reynaerts hart zich verheugde – want hij kon zich geen woud of beemden zonder zijn heerschappij voorstellen – vond hij het toch veiliger zich terug te trekken in zijn versterkte kasteel. Hij wilde op alles voorbereid zijn, denkend aan de schat die hij ooit aan Lionels vader, de oude Nobel, had beloofd om aan de galg te ontsnappen. Hij herinnerde zich ook hoe hij destijds Cuwaerts kop in Belijns tas naar het hof had laten brengen.

Vanachter de kleine poort, waar de grote dieren niet doorheen konden, begroette hij de nieuwe koning. "Ik ben een oude, arme man geworden," zei hij, "wiens tandeloze mond alleen nog vruchten kan eten, die mij slecht bekomen, zodat ik mijn vesting nauwelijks kan verlaten."

Lionel, wijzer dan zijn vader door de jaren in ballingschap, antwoordde: "Reynaert, er is Gods vrede over de hele Achterhoek. U moet mij helpen om de weg naar het zoete land van Waes te vinden."

Reynaert vertrouwde deze woorden niet volledig, maar Hermelijne, die achter hem in het hol lag en de woorden ook had gehoord, spoorde hem aan zijn vesting te verlaten.

Zo kreeg Reynaert, dankzij de eenvoudige woorden van een ware heerser, vertrouwen en verliet hij welgemoed zijn schuilplaats. Samen trokken ze naar het bos van Ampsen, waar de hoge eiken, die niets naast zich dulden, een open plek hadden vrijgelaten. Daar hielden ze een grote raad en iedereen diende zijn advies in.

Isegrim en Firapeel stelden voor om gezamenlijk het land binnen te dringen en zich direct een weg te banen naar de troon. Maar Reynaert, die als laatste sprak, zei: "O koning Lionel, als u op deze manier een oorlog ontketent in uw rijk, is de uitkomst onzeker. In deze streken, waar de dieren volgens hun eigen wetten leven, zult u direct worden erkend. Maar elders, waar de lessen van de nieuwe tijd zijn doorgedrongen, zal het anders zijn. Zelfs als u overwint, zal het land armer worden dan het al is. We moeten met overleg te werk gaan en onverwacht toeslaan bij de vestingen van onze tegenstanders."

Lionel, een ware koning, begreep de wijsheid van deze woorden en besloot zijn hof in de bossen van Ampsen te vestigen, totdat er een plan was uitgewerkt voor de beste aanpak.

Ondertussen werden er vele boodschappers uitgezonden naar het gebied van Boudewijn. Zij meldden de komst van de stoet van Jodocus en hoe hij werd gedragen. Toen Reynaert hiervan hoorde, zei hij tegen de koning dat de dagen van ballingschap hun einde naderden. Terwijl hij de anderen vroeg aan het hof te blijven, trok hij zelf via de kleine bospaadjes Jodocus tegemoet.

Reynaert en Jodocus

Van dit alles wist Jodocus, terwijl hij door de bossen van de Achterhoek trok, niets af. De zware, hoge eiken en berken, die het woud met een zacht geruis vulden wanneer de wind over hen streek, maakten hem onrustig. De lage, uitgestrekte boerderijen die hij tegenkwam, vervulden hem met minachting, maar tegelijk leken zij hem zoveel bastions die hem de terugkeer zouden beletten. Zo ging hij moeizaam verder, terwijl de droge bladeren onder zijn voeten kraakten.

Reynaert, die hem tegemoet was gegaan en nog steeds beraamde hoe hij deze komst zou gebruiken om de terugkeer van zijn heer voor te bereiden, zag en herkende hem. Daarom sloop hij achter hem aan.

Plotseling kreeg Jodocus het gevoel dat er iemand naast hem liep.
"Wie bent u?" vroeg hij de vos op een hooghartige, maar niet geheel gerustgestelde toon.

Reynaert bedacht zich dat Jodocus hem nooit had gezien.
"Ik ben Grimbert de das," zei hij, "en woon al sinds vele generaties in deze omgeving. En wie bent u? Ik zie dat u een machtig en groot heer bent, maar wat brengt u in deze arme en verlaten bossen?"

"Ik ben Jodocus, dienaar van de ruwaard," stelde het neushoornachtige dier zich voor. "Ik kom kijken waar de ontrouwe ambtenaren Belijn en Lietpit zijn gebleven en of zij hier hun plicht hebben verzaakt. Zij werden uitgezonden om een zekere Reynaert te zoeken en voor de ruwaard te brengen, maar zij zijn niet teruggekeerd."

"Dat geloof ik graag," zei de vos. "Reynaert, dat felle beest, heeft hen van het rechte pad afgebracht. Zij zijn hier gebleven om te feesten, te eten en dieren te verzamelen om Boudewijn te verdrijven. Zij denken dat wanneer Reynaert tot ruwaard wordt aangesteld, het hun allen beter zal gaan. Lietpit is er echter slecht aan toe, want hij was somber en ontmoedigd en verzamelde niet genoeg belasting. Maar Belijn is rond en vet geworden, want hij ontvangt hier

meer dan ooit onder Boudewijn het geval was. Lietpit, die niet genoeg belasting kon innen, heeft Reynaert intussen in een put geworpen."

"Is dit verhaal waar?" vroeg Jodocus argwanend. "Wilt u beweren dat Reynaert degenen straft die niet genoeg belasting innen?"

"Gelooft u mij niet?" antwoordde Reynaert. "Kom dan met mij mee."

Ze liepen langs de Witte Wijvenkuil. Daar zat Lietpit zoals altijd te zuchten.
"Hij zit in een vergeetput," zei Reynaert. "Ik zal hem roepen, en u zult horen hoe hij over vorst Reynaert spreekt." Hij riep: "Lietpit, hoe gaat het met je?"

Lietpit, die de stem herkende, klaagde: "O Reynaert, waarom hebt u mij toch in deze kuil geworpen? Ik heb toch gezegd dat ik een afkeer had van Boudewijn en Jodocus?"

"Ziet u wel," fluisterde Reynaert tegen Jodocus. "Hij beklaagt zich over hoe Reynaert hem behandelt en zegt dat hij een afkeer van Boudewijn heeft. Dat doet hij alleen om bij Reynaert in de gunst te komen, terwijl hij eerder alle kwaad van hem heeft verteld."

Daarna riep Reynaert opnieuw naar de kuil: "Je hebt te weinig geëist van de hazen, konijnen en eekhoorns, en niets daarvan naar Malpertuus gebracht!"
"O," riep Lietpit klagend. "Het was nog maar een begin. Ik moest de dieren nog laten wennen, maar graag had ik meer geëist."

Hierop was Jodocus overtuigd, en ze vervolgden hun weg, zonder aandacht meer te schenken aan Lietpits jammerklachten.

"De vos," zei Reynaert, "is een strenge meester, maar tot nu toe heeft hij geen goede belastinggaarders gevonden, en zijn gebied is te klein."

"Edele Grimbert," zei Jodocus, "ik heb altijd een grote voorliefde voor dassen gehad. U weet dat ik zeer bekwaam ben in het innen van belastingen. Zorg ervoor dat ik bij Reynaert word binnengeleid, aan wie ik me nu al verknocht voel, en u zult daar geen spijt van krijgen."

Toen ze in Lochem aankwamen, ging Jodocus aan de oever van de Berkel zitten. Hij droogde het zweet van zijn vermoeide huid en liet zijn logge poten in het frisse water hangen.

Reynaert ging verder naar het hof in Ampsen en vertelde aan Lionel en de dieren wat hij had meegemaakt.
"Nu is het moment gekomen," zei hij. "Het beest moet denken dat u Reynaert bent en dat u hem als belastinggaarder wilt aanstellen over het hele land, ook dat van Boudewijn. Zou hij weten dat u de leeuw bent, dan zou hij terugdeinzen voor uw kracht."

Aldus werd besloten.

Jodocus, binnengeleid, meende in de leeuw de bruine vacht, het felle oog en de sierlijke bewegingen te herkennen die men hem van Reynaert had beschreven.
"O, Sire Reynaert," zei hij, "niemand is verheugder dan ik dat u eindelijk het vorstelijke ambt, dat u toekomt, hebt overgenomen. Wat een verschil met de lompe en domme Boudewijn! Gevlucht ben ik voor de wrede tiran die zichzelf heeft uitgeroepen tot ruwaard over het land. Dat land behoort noch aan Nobel, die het slechts met kracht regeerde, noch aan Lionel, die het niet wist te behouden, noch aan

Boudewijn, die enkel door zijn domheid overeind blijft. Nee, het komt alleen toe aan u, aan wie het geestelijk altijd heeft behoord. Geen trouwer dienaar dan Jodocus zult u hebben."

Lionel wendde zich tot Reynaert en vroeg: "Grimbert, wat denkt u van deze eerlijke man?"

Reynaert antwoordde: "Heer koning, hij lijkt mij een braaf, onverschrokken en belangeloos jongeman toe. Zijn lijden staat op zijn gezicht geschreven, en zijn edele verontwaardiging over Boudewijns wanbeheer siert hem."

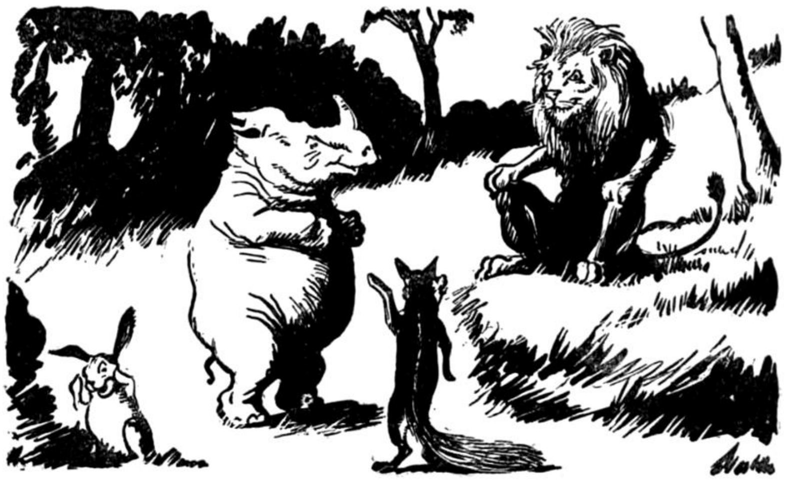

De andere dieren, die erbij stonden, konden hun lachen nauwelijks inhouden. Maar Jodocus merkte daar niets van, zozeer was hij ingenomen met de gang van zaken. "U moet terugkomen, Sire Reynaert," zei Jodocus.

"Graag zou ik dat doen," verklaarde Lionel. "Maar mijn trouwe vrienden zijn niet geschikt om een groot land te besturen. Had ik maar een goede belastinggaarder! De domme Lietpit had ik als zodanig aangesteld, maar hij wist nog geen kwart van de opbrengsten van de dieren binnen te halen."

"Dat verbaast me niets," viel Jodocus hem in de rede. "Alles wat hij aan Boudewijns hof wist, had hij van mij geleerd. Maar wanneer ik als nederige dienaar mijn diensten mag aanbieden, heer, evenals die van mijn neven en nichten..."

"Ja, ja," onderbrak Lionel, "u bent een bekwaam man. Maar juist daarom vrees ik dat u mij niet zult helpen. Het lijkt mij redelijk dat wij de dieren driekwart van hun opbrengst laten inleveren, maar ik kan daarvan toch niet meer dan tweederde van die driekwart aan uw persoon toekennen."

Bij het horen van deze woorden voelde het neushoornachtige wezen zijn lippen nat worden. Wat in jaren niet was gebeurd, overkwam hem nu: zijn begeerige ogen werden vochtig. Met een stem die hij nauwelijks onder controle had, zei hij:
"Het is weinig, heer, wat u mij biedt, maar alles is mij gelegen aan het welzijn van de dieren, en ik zal helpen."

"Ga dan," zei Lionel.

Er werd afgesproken dat Jodocus zou teruggaan, zijn neven naar het hof zou roepen en zou aankondigen dat Reynaert zich bij Boudewijns hof zou vervoegen. Zo ging Jodocus op weg terug. Hij bekeek de Achterhoek nu met geheel andere ogen en waardeerde alles en iedereen naar de heffing die hij ervan zou kunnen krijgen. Telkens weer rekende hij op verschillende manieren uit hoe groot het deel zou zijn dat hem zou toekomen. Hij betrapte zichzelf erop dat hij op zijn logge poten een dansje probeerde te maken, midden op de hei.

Jodocus’ dansje werd al snel een vast onderdeel van zijn route, telkens als hij dacht aan de rijkdommen die hem zouden toevallen. De dieren die hem zagen, verstonden het echter verkeerd: ze dachten dat hij bezig was een triomfantelijke mars te oefenen, wellicht voor een groot feest. En zo verspreidde het gerucht zich dat Jodocus door Reynaert benoemd was tot de hoogste belastinginner van het land.

Ondertussen had Reynaert, teruggekeerd naar het hof, Lionel en de andere dieren geïnstrueerd hoe zij Jodocus verder moesten misleiden. Lionel, die er zichtbaar plezier in had, oefende zijn rol zorgvuldig. Hij deed zijn best om de maniertjes van Reynaert over te nemen en zijn houding na te bootsen.

Toen Jodocus aankwam, werd hij ontvangen met groot vertoon. De dieren bogen diep en spraken hem aan met "hooggeboren heer". Dit alles vervulde Jodocus met trots.
"Wat een luisterrijk hof heeft Sire Reynaert hier gevestigd," dacht hij bij zichzelf, terwijl hij door de rijkelijk versierde zaal liep. "En wat een edele sfeer heerst hier, zo verschillend van Boudewijns lompe hofhouding!"

Lionel, vermomd als Reynaert, ontving hem op de troon. Zijn stem klonk statig toen hij sprak:
"Jodocus, u bent een trouwe dienaar en een scherpzinnige man. Mijn vriend Grimbert heeft mij verteld over uw bekwaamheid. Het is mijn wens u aan te stellen als belastinggaarder over alle gebieden, niet alleen die van Boudewijn, maar ook van Nobel en Lionel."

Jodocus knikte eerbiedig. "Ik ben zeer vereerd, Sire Reynaert. U kunt op mijn loyaliteit rekenen. Maar ik verzoek u één gunst: geef mij de bevoegdheid om zelf te bepalen hoe ik de heffingen innen zal, zodat ik u het grootste deel van de opbrengst kan verzekeren."

Lionel keek even naar Reynaert, die stil aan de zijlijn stond. De vos knikte nauwelijks merkbaar, en Lionel antwoordde:
"Uw verzoek is mij welgevallig. U zult volledige vrijheid krijgen om de belastingen te innen zoals u goeddunkt, zolang u mijn hof royaal blijft bedienen."

Jodocus boog diep. "Dank u, Sire Reynaert. Uw vertrouwen zal niet beschaamd worden."

Toen Jodocus het hof verliet om zijn nieuwe taken op zich te nemen, was hij vervuld van grootse plannen. Hij droomde van de macht en rijkdom die hem wachtte. Maar achter hem weerklonk zacht het gelach van de dieren, die de groteske misleiding niet konden bevatten zonder hun hilariteit te tonen. Reynaert zelf keek met een listige grijns toe, klaar om zijn volgende zet te doen.

De Achterhoek zou nooit meer hetzelfde zijn.

Jodocus' dood

Toen Jodocus terugkwam in het land van Waes, was Boudewijn daar niet erg blij mee, maar hij begroette hem vriendelijk. Toen Boudewijn hoorde dat Reynaert Jodocus had beloofd dat hij hem, Boudewijn, hulde zou betuigen, kon hij zijn oren nauwelijks geloven. Weer zei hij tegen Grauwe, zoals al zo vaak:
"Het is toch onbegrijpelijk wat Jodocus allemaal voor elkaar krijgt."

"En waar zijn Lietpit en Belijn gebleven?" vroeg Boudewijn.

"Belijn," vertelde Jodocus, "heb ik niet gezien. Hij schijnt op jacht te zijn geweest, en ik wilde er ook niet te veel naar vragen. Maar Lietpit leeft weelderig en lui van de gaven van de andere dieren. Ik heb Reynaert hierover ingelicht en hij zal hem uitleveren. Lietpits werk kan beter door Tybaert de kater worden voortgezet."

Ondertussen liet Jodocus door snelle boodschappers de neushoornvogels van het land naar het hof roepen, zodat zij aanwezig zouden zijn bij wat Jodocus dacht dat Reynaerts terugkeer zou zijn.

Kwik, het boomklevertje, die als spion van Lionel was uitgezonden, wachtte op het teken om degenen uit de Achterhoek te laten oprukken. Het was een zonderlinge stoet die voorbijtrok: een stoet van alle dieren uit het bos en van de heide, het gevleugelde, het geklauwde en het gehoefde. Bij het wad van Nijenbeek, tussen Deventer en Zutphen, staken zij de IJssel over in een bonte schare vol leven en vertier. Lionel liep voorop, omringd door zijn grote vazallen, terwijl Reynaert achteraan een plaats had ingenomen.

Hoewel men de laatste tijd veel over het land van Boudewijn had gehoord en vreemde dingen verwachtte, waren velen toch verbaasd over wat zij zagen.

Velen begroetten Lionel als hun vorst. Bruin de beer, een van de eersten die de stoet opmerkte en zich erbij aansloot, rolde zich van plezier in het zand en gaf

Reynaert zelfs een vriendschappelijke klop op de rug. Maar anderen, voortgekomen uit de verbroedering van de dieren, weigerden Lionel te erkennen, omdat zij de draad kwijt waren geraakt. Lionel, Izegrim, Firapeel en andere leiders voerden met hen geen lange discussies: zij werden kort en bondig doodgebeten.

Sommige dieren vonden dit wreed, maar velen beschouwden het als de enige manier om de slechte orde te herstellen.

Ondertussen heerste er aan Boudewijns hof een grote, stille opwinding. Boudewijn wist niet hoe hij Reynaert moest ontvangen. Zoals alle heersers van zijn soort, dacht hij er enerzijds aan om Reynaert joviaal te begroeten en hem te zeggen: "Alles is vergeven." Anderzijds wilde hij streng en autoritair overkomen, om indruk te maken. Hoewel hij neigde naar strengheid, raadde Grauwe, die hem al jaren kende, met nadruk aan het vriendelijk aan te pakken, omdat ze steeds minder geloofde in het effect van zijn strengheid.

Jodocus, aan de andere kant, was eveneens opgewonden. Door de onverwachte toezeggingen en de aanwezigheid van zoveel van zijn verwanten aan het hof, ontstonden er nieuwe ideeën in zijn hoofd. Tot nu toe had hij altijd beseft dat hij nooit rechtstreeks kon regeren vanwege zijn vreemde afkomst en wanstaltigheid. Maar de gebeurtenissen van de afgelopen maanden deden hem twijfelen aan die beperkingen.

Waarom zou hij Reynaert en Boudewijn niet tegen elkaar uitspelen? Was het niet dankzij hem dat alles in deze regio's tot stand was gekomen? Boudewijn was duidelijk ongeschikt om de troon te bezetten. Maar waarom zou Jodocus dan Reynaert, de kleine rebel, helpen? Reynaert kon hij altijd onder controle houden door hem te bedreigen met de terugkeer van Nobels erfgenamen.

Soms plaatste Jodocus zich al, ogenschijnlijk zonder reden maar in werkelijkheid omdat het hem beviel, op Boudewijns troon. Alleen in het bijzijn van zijn verwanten deed hij dit. Zij begrepen zijn knipoogjes en speelden het spel mee.

Ondertussen keken de andere dieren aan het hof met wantrouwen naar het steeds groeiende aantal verwanten van Jodocus. Hoewel zij tot nu toe vrijgesteld waren van Jodocus' lasten, begonnen ze ongerust te worden door de grote groep belastinginners.

"Hoe komt het," vroeg Boudewijn aan Jodocus, "dat je zoveel van je neven hierheen hebt gehaald?"

"Reynaert komt met velen uit de Achterhoek," antwoordde Jodocus, "en het is goed dat wij dan meteen in staat zijn om belastingen te innen. Zo wennen zij snel aan orde en regelmaat."

Zo ging het leven aan het hof verder, terwijl er niets

doordrong van de optocht van Lionel en zijn stoet. Hoe groter het gevaar voor degenen aan het hof, hoe stiller het om hen heen werd.

Toen Lionel en zijn stoet dicht bij Hulsthout waren, zond hij Koerie met een geheime boodschap naar Jodocus. Deze verzamelde al zijn verwanten en begaf zich in grote getale naar de weide, waar Boudewijn met Grauwe en vele hovelingen was.

Daar sprak Jodocus met opgeblazenheid:
"Boudewijn, het moment is gekomen om te kiezen of te delen. Lang heb jij mij en mijn volk onderdrukt, terwijl alles wat hier gebeurt aan mij te danken is. Toch heb jij de troon bezet en mij slechts een klein deel van de belastingopbrengst gegeven. Je hebt de anti-Jodocusbeweging gesteund en mijn bloed versmaad. Voor de poorten staat Reynaert, en hij komt met heel andere plannen dan jij denkt."

Hij kwam niet verder. Boudewijn gaf hem een slag met zijn achterhoef. Een groot gevecht dreigde, maar plotseling verscheen de jonge leeuw met zijn getrouwen. Zijn manen glansden als een vurige zon en zijn blik was wild.

"De leeuw! De leeuw!" riepen de dieren.

Firapeel, terwijl hij Jodocus al in zijn klauwen had, zei:
"Jodocus, jij bent slim in kleine dingen, maar de grote zie je over het hoofd."

Dit waren Jodocus’ laatste woorden. Een vreselijk bloedbad volgde onder zijn belastinginners. Sommigen wisten te ontsnappen, maar velen werden gedood. Boudewijn en zijn geslacht werden uiteindelijk aan de mensen overgeleverd. Reynaert, zoals altijd, leefde verder met zijn streken, zelfs tijdens de optocht wist hij een vette hen te stelen.

Einde